

TOEKOMSTVISIE GEZINSOPVANG

LBC-NVK ONTHAALoudERS – BRUSSEL 12 OKTOBER 2017

INHOUD

Wat is de gezinsopvang?	3
De gezinsopvang in vlaanderen	3
Het kinderopvanglandschap in vlaanderen en de plaats van de gezinsopvang daarin voor 1 april 2012	3
Het kinderopvanglandschap in vlaanderen en de plaats van de gezinsopvang daarin na 1 april 2012.....	3
Kwaliteitseisen	4
Ook na het decreet blijft het aantal kindbegeleiders in de gezinsopvang verder dalen.....	4
Het probleem van de constante overbezetting	5
Groepsopvang met sui-generis statuut voor onthaalouders is gewoon sociale dumping.....	6
Werknemersstatuut kinderbegeleiders in de gezinsopvang.....	6
Belang en waarde van de gezinsopvang	7
Waarom ouders voor de gezinsopvang kiezen	7
De redenen waarom de mama's van Floris bewust kiezen voor onthaalouder Suzanne:	7
Ook Monica heeft heel bewust gekozen voor een onthaalouder.....	8
De gezinsopvang in Vlaanderen, Denemarken en Finland.....	8
Lange termijn effecten van kwaliteitsvolle kinderopvang	9
Het aantal kinderen per begeleider	10
De professionele onthaalouder/ kinderbegeleid(st)er gezinsopvang.....	10
En wat met de professionalisering in Vlaanderen?.....	11
Kinderbegeleiders in de gezinsopvang hebben recht op goede Loon- en werkvoorwaarden.....	11
Invoering proefproject werknemersstatuut en strijd voor uitbreiding en verbetering ervan	12
Huidige statuut (sui-generis) verbeteren in afwachting van werknemersstatuut	13
Basis berekening RSZ – i.p.v. aftopping op werkelijke prestaties	13

Berekening ziekte-uitkering – i.p.v. kwartaalbasis op jaarbasis.....	13
Berekening loopbaan voor recht op pensioen- gelijkstelling gewerkte jaren vóór april 2003	13
Aangepaste onkostenvergoeding.....	13
Kinderbegeleiders in de gezinsopvang hebben recht op een goede omkadering	13
Conclusie	14
Duurzame gezinsopvang stelt professionele onthaalouders tewerk.....	14
Een goede norm voor het aantal kinderen per begeleider.....	14
Geen nep-statuten.....	14
Het huidige statuut (sui generis) moet verbeteren.....	14

WAT IS DE GEZINSOPVANG?

Wat vroeger de kinderopvang door onthaalouders heette, wordt sinds 2012 gezinsopvang genoemd.

De gezinsopvang, de naam zegt het zelf, is een kleinschalige vorm van kinderopvang. De dagelijkse opvang van een beperkt aantal kinderen gebeurt in de gezinswoning van de kinderbegeleider.

In deze visietekst focussen wij op de kinderbegeleiders in de gezinsopvang (onthaalouders) die werken voor een organisator in de gezinsopvang.

DE GEZINSOPVANG IN VLAANDEREN

De gezinsopvang in Vlaanderen werd in 2012 door de invoering van het “Decreet houdende de organisatie van kinderopvang van baby's en peuters” grondig hertekend. Hieronder bekijken we de gezinsopvang en de plaats ervan in het kinderopvanglandschap in Vlaanderen voor en na de invoering van het decreet.

HET KINDEROPVANGLANDSCHAP IN VLAANDEREN EN DE PLAATS VAN DE GEZINSOPVANG DAARIN VOOR 1 APRIL 2012

40 à 50 jaar geleden werkten bijna 10 000 mensen als kinderbegeleiders in de gezinsopvang. Dat aantal begint begin jaren 1980 te dalen. Die daling werd vooral veroorzaakt door het onzekere inkomen en het ontbreken van enige sociale bescherming. Daardoor haakte de nieuwe generatie kinderbegeleiders in de gezinsopvang af.

Maar de kinderbegeleiders in de gezinsopvang bleven niet bij de pakken zitten en ijverden voor een verbetering van hun loon- en werkomstandigheden. Dat leidde in 2003 tot de invoering van een sociaal statuut voor de kinderbegeleiders in de gezinsopvang, het *sui-generis statuut*.

Dat statuut gaf de kinderbegeleiders in de gezinsopvang een beperkte toegang tot de sociale zekerheid die aan de door hen effectief gerealiseerde kinderopvangdagen gekoppeld was. Maar zij bleven noch werknemer, noch zelfstandige. Noch vlees, noch vis dus.

Dat sui-generis statuut was uitdrukkelijk bedoeld als een tijdelijke oplossing totdat er in 2006 een volledig werknemersstatuut zou ingevoerd worden.

HET KINDEROPVANGLANDSCHAP IN VLAANDEREN EN DE PLAATS VAN DE GEZINSOPVANG DAARIN NA 1 APRIL 2012

In het voorjaar van 2012 keurde de Vlaamse Regering het “Decreet houdende de organisatie van kinderopvang van baby's en peuters” goed. Dat decreet werd op 15 juni 2012 in het Belgische staatsblad gepubliceerd.

Het decreet probeerde duidelijkheid te scheppen in een tot dan toe onoverzichtelijk kinderopvanglandschap in Vlaanderen. Er bestonden niet minder dan 6 soorten opvang met verschillende kwaliteitsvoorwaarden en subsidiesystemen.

Die verschillen waren onlogisch en niet langer te verantwoorden. De volledige reorganisatie van het kinderopvanglandschap moest tegen 2020 rond zijn.

Met het decreet wilde de Vlaamse overheid de pedagogische, economische en sociale functie van kinderopvang waar maken en de zoektocht naar kinderopvang vereenvoudigen via het Lokaal Loket Kinderopvang.

Sinds de invoering van het decreet spreken we enkel nog over *groepsopvang* en *gezinsopvang* en is er voor alle opvangvormen eenzelfde vergunningensysteem. Onthaalouders worden vanaf dan kinderbegeleiders in de gezinsopvang genoemd.

De gezinsopvang is een kleinschalige opvang. Op elke vergunning staat het aantal opvangplaatsen. Dat is het maximum aantal kinderen dat tegelijkertijd in de opvanglocatie aanwezig mag zijn. Het absolute maximum dat toegekend kan worden is 8 opvangplaatsen. Maar dat is bedoeld als een uitzonderlijke situatie want het streefdoel is om gemiddeld 4 kinderen per dag op te vangen.

In het huidige landschap definieert Vlaanderen geen zelfstandige of aangesloten onthaalouders meer. Je bent ofwel kinderbegeleider in de gezinsopvang of kinderbegeleider in de groepsopvang. In de praktijk is er nog een kleine groep die werkt op zelfstandige basis (de vroegere zelfstandige onthaalouders).

KWALITEITSEISEN

Met het kaderdecreet hoopte de sector eindelijk een aantal belangrijke stappen te kunnen zetten in de verbetering van de loon- en werkvoorwaarden van de werknemers en in een werkbaar en pedagogisch verantwoord aantal kinderen per begeleider.

Die concrete stappen werden niet gezet. Meer nog, ze worden zelfs niet gepland "omdat er toch geen geld voor is". De LBC-NVK ijvert in het belang van de kinderen en de werknemers in de sector voor een kwalitatief groeipad zodat de kwaliteitsvolle opvang gerealiseerd kan worden.

OOK NA HET DECREET BLIJFT HET AANTAL KINDBEGELEIDERS IN DE GEZINSOPVANG VERDER DALEN

Binnen het huidige landschap bleef het aantal kinderbegeleiders in de gezinsopvang steeds sneller dalen. Volgens de bevoegde Vlaamse minister Vandeurzen telden we in 2014 ongeveer 7.000 kinderbegeleiders in de gezinsopvang. De laatste 3 jaar zijn er een kleine 1.000 kindbegeleiders in de gezinsopvang gestopt. De tendens blijft zich doorzetten.

Maar de cijfers hierboven zijn een voorzichtige schatting. We kunnen er van uitgaan dat er ondertussen (heel wat) minder dan 6.000 onthaalouders actief zijn, zowel in de gezinsopvang als de groepsopvang.

Het totaal aantal plaatsen voor baby's en peuters bedraagt in 2016 94.738. Daarvan wordt een derde opgevangen door kinderbegeleiders in de gezinsopvang. Ondanks hun gebrekkige loon- en werkvoorwaarden én het daardoor dalende aantal kinderbegeleiders in de gezinsopvang, blijven zij toch verantwoordelijk voor een heel belangrijk deel van de kinderopvang.

HET PROBLEEM VAN DE CONSTANTE OVERBEZETTING

In Vlaanderen moeten kinderbegeleiders in de gezinsopvang streven naar een gemiddelde van 4 op te vangen kinderen per dag. Het maximum aantal kinderen dat tegelijkertijd in het huis van een onthaalouder aanwezig mag zijn, is 8.

In werkelijkheid merken we dat men in Vlaanderen de gezinsopvang zo organiseert dat, al dan niet oogluikend, een groot aantal kinderbegeleiders in de gezinsopvang constant in overbezetting (meer dan 4 kinderen aanwezig) gaan.

De reden waarom de overheid en sommige organisatoren die overbezetting organiseren of minstens toelaten, spreekt voor zich. Zij willen eenzelfde aantal kindopvangplaatsen realiseren terwijl het aantal kinderbegeleiders in de gezinsopvang voortdurend (en snel) daalt.

Dat kan alleen maar door de overblijvende kinderbegeleiders in de gezinsopvang elke dag (veel) meer kinderen te laten opvangen dan de gemiddelde 4 waarnaar gestreefd moet worden.

Dat daarmee de kwaliteit van de gezinsopvang op de helling komt lijkt daarbij in de ogen van de organisator en de overheid onbelangrijk. Gezinsopvang verliest daardoor zijn pedagogische waarde en wordt beperkt tot louter opvang.

De reden waarom kinderbegeleiders in de gezinsopvang daarin meestappen ligt voor de hand. Het huidig statuut is zo gebrekkig dat kinderbegeleiders in de gezinsopvang genoodzaakt zijn om meer dan 4 kinderen op te vangen om hun onkostenvergoeding op te krikken. Kinderbegeleiders in de gezinsopvang die constant 8 kinderen opvangen kunnen zo zelfs aardig inkomen bij elkaar (op)vangen.¹

Natuurlijk is dat een heel beperkte korte termijn oplossing want er wordt niets gedaan aan de oorzaken van de daling van het aantal kinderbegeleiders in de gezinsopvang. Het huidig statuut maakt het beroep zo onaantrekkelijk dat er veel minder kinderbegeleiders in de gezinsopvang stoppen dan dat erbij komen. Bovendien houden kinderbegeleiders in de gezinsopvang de constante overbezetting maar een aantal jaar vol. Daarna haken ze af.

---

¹ Het probleem is dat de regelgeving spreekt van een 'streefcijfer' i.p.v. een bindende ratio op te leggen. Je mag als kinderbegeleider maximaal 8 kinderen gelijktijdig in je huis opvangen maar je moet "streven" naar gemiddeld 4 kindjes per dag. In de praktijk proberen veel kinderbegeleiders in de gezinsopvang om het maximaal aantal kinderen op te vangen aangezien de vergoeding per kind wordt berekend. Dus, grofweg kan je stellen dat wie streeft naar gemiddeld 4 kinderen per dag, streeft naar de helft van zijn inkomen. Anders gezegd, wie 8 kinderen opvangt, heeft een dubbel loon, terwijl wie kwaliteit van de opvang nastreeft (4 kinderen per dag) het moet stellen met een hongerloon.

HET KAN OOK ANDERS, HET VOORBEELD VAN NEDERLAND

Ondertussen zien we in buurland Nederland juist het omgekeerde gebeuren. De bevoegde minister Asscher wil de ratio verlagen naar 1 begeleider per 3 kinderen. Die verlaging van de ratio moet een hogere kwaliteit van de opvang bieden. Bovendien wil men niet alleen de ratio aanpassen, maar ook het vaste gezichtencriterium aanscherpen zodat baby's maximaal twee vaste gezichten mogen zien in de opvang. De maatregelen moeten in 2018 ingaan.

GROEPSOPVANG MET SUI-GENERIS STATUUT VOOR ONTHAALoudERS IS GEWOON SOCIALE DUMPING

Naast de gezinsopvang (kinderbegeleiders in de gezinsopvang die in de gezinswoning kinderen opvangen), zijn meer dan 1.000 aangesloten onthaalouders actief in de groepsopvang. Dat houdt in dat zij met meerdere personen en meestal op een andere locatie dan de gezinswoning meer dan 14 kinderen opvangen. Die externe locatie wordt ter beschikking gesteld door de organisator.

Eigenlijk heeft die groepsopvang niets meer vandoen met de kleinschalige gezinsopvang die een onthaalouder kenmerkt. Het gaat in feite om wat vroeger *mini-crèches* waren. Het is duidelijk dat die werknemers niet tewerkgesteld kunnen worden binnen het "sui-generis" statuut maar tewerkgesteld moeten worden als "echte" werknemers, met alle rechten en plichten die daarbij horen. De RSZ bevestigde dit al herhaaldelijk.

Het is volkomen duidelijk dat het in dat geval om werknemers gaat. Het in het sui-generis statuut tewerkstellen komt neer op sociale dumping.

WERKNEMERSSTATUUT KINDERBEGELEIDERS IN DE GEZINSOPVANG

Na de invoering van het sui-generis statuut bleven de kinderbegeleiders in de gezinsopvang niet bij de pakken zitten maar voerden ze verder strijd voor een echt werknemersstatuut.

Die jarenlange en volgehouden strijd leidde in 2015 tot de invoering van het proefproject werknemersstatuut voor kinderbegeleiders in de gezinsopvang. Meer dan 100 kinderbegeleiders in de gezinsopvang kregen op die manier de kans om werknemer te worden.

De evaluatie van het proefproject was overwegend positief. Vooral het wegvallen van de voortdurende financiële zorgen die ze onder het sui-generis statuut hadden en het krijgen van een deftige sociale bescherming was een echte verademing was voor heel wat kinderbegeleiders in de gezinsopvang.

Natuurlijk is er ruimte voor verbetering: **zo moeten de loon- en werkomstandigheden van het proefproject werknemersstatuut voor kinderbegeleiders in de gezinsopvang verbeterd worden.** In de huidige versie van het werknemersstatuut krijgen de kinderbegeleiders in de gezinsopvang het wettelijke gewaarborgde minimumloon en een onkostenvergoeding van 30%. Daarvoor moeten ze werkweken van 50 uur en gemiddeld 4 kindjes per dag opvangen.

Naast de verbetering van de loon- en werkvoorwaarden moet het werknemersstatuut ook uitgebreid worden. Natuurlijk moeten alle kinderbegeleiders in de gezinsopvang de kans krijgen om werknemer te worden.

Want de meeste kinderbegeleiders in de gezinsopvang doen ondanks alles hun job heel graag. Wat ze nodig hebben zijn goede en stabiele loon- en werkomstandigheden zodat ze zich kunnen concentreren op de essentie van hun job.

BELANG EN WAARDE VAN DE GEZINSOPVANG

Gezinsopvang is opvang in een huiselijke sfeer, een thuis weg van huis maar toch dicht bij huis. Het familiale karakter en de kleinschaligheid van de opvang zijn grote troeven. Daarom kiezen veel ouders voor gezinsopvang.

Vaak hebben zij ook een persoonlijke band met de onthaalouder en zijn of haar gezin. Kinderen hebben in de gezinsopvang een vaste kinderbegeleider. Dat is niet alleen bevorderlijk voor de kinderen maar zorgt in het algemeen voor een betere band, ook met de ouders.

De gezinsopvang vervult ook maatschappelijk een belangrijke rol. De opvang bij een onthaalouder is laagdrempelig, buurtgericht en komt daarmee ook tegemoet aan de sociale functie in de kinderopvang. Kindbegeleiders in de gezinsopvang staan ook open voor flexibele en inclusieve opvangvragen.

WAAROM OUDERS VOOR DE GEZINSOPVANG KIEZEN

Ouders kiezen vaak bewust voor de gezinsopvang. Hieronder laten wij enkele ouders uitleggen waarom zij die keuze maken.

DE REDENEN WAAROM DE MAMA'S VAN FLORIS BEWUST KIEZEN VOOR ONTHAALOUDE SUZANNE:

- Gezinsopvang is veel kleinschaliger waardoor er een sterkere en persoonlijkere band kan gevormd worden met de kinderen en met de ouders.
- Aangezien het een kleinere groep is, kennen de kinderen elkaar beter en is de groep hechter.
- De onthaalmoeder kent de kinderen echt goed, kan de kinderen meer aandacht geven en kan ze goed opvolgen.
- De activiteiten die met de kinderen gedaan worden zijn anders, bijvoorbeeld: helpen koekjes bakken, in de tuin helpen, ... Het gaat om huiselijke taken. Hier worden de kinderen heel hard bij betrokken. Hier kunnen ze ook weer veel van leren.
- Ouders hebben ook meer contact met de onthaalmoeder. We kunnen altijd bij haar terecht voor hulp bij opvoeden, ook voor steun bij vragen buiten de uren.
- Je kan ook gemakkelijker een babbeltje doen met andere ouders. Hierdoor ken je de andere kindjes en hun ouders ook beter en kan daar ook een band ontstaan. Het onthaal- en het afhaalmoment is echt uitgebreid.
- Omdat het niet zoveel kindjes zijn, kan de onthaalmoeder ook beter opvolgen of er een kindje ziek aan het worden is of als er zich een probleem zou voordoen met het kindje.

OOK MONICA HEEFT HEEL BEWUST GEKOZEN VOOR EEN ONTHAALOUDER

Vanaf het prille begin van de zwangerschap van mijn kinderen ben ik vrijwel meteen op zoek gegaan naar kinderopvang. De opvang plaatsen zijn schaars, gegeerde opvangplaatsen nog schaarser, dus snel zijn is de boodschap.

Ik heb geluk dat mijn beide kindjes nu bij één van de meest gegeerde kindbegeleiders in de gezinsopvang van Lubbeek zitten. Er was net op het juiste moment een plaatsje vrijgekomen. Hoewel je als ouder een portie geluk nodig hebt om deze gegeerde opvangplaatsjes te bemachtigen, was kiezen voor gezinsopvang een heel bewuste keuze. Ik zou zelfs durven zeggen dat deze keuze sterk beïnvloed werd door wetenschappelijk onderzoek vanuit de klinische (kinder)psychologie. Ik kan mijn opleidings- en beroepscontext uiteraard niet 'uitzetten' als het over de zorg van mijn eigen kinderen gaat.

Voor mij was het duidelijk dat de formule van gezinsopvang het meest afgestemd is op de noden van een baby. De onthaalouder biedt met haar vaste aanwezigheid de veiligheid die een zuigeling/kleine peuter nodig heeft. Het is net die veiligheid, voorspelbaarheid en rust die zo belangrijk is voor de ontwikkeling van veilige hechtingsrelaties voor het kindje. In de eerste plaats is het natuurlijk de verantwoordelijkheid van de ouders als primaire verzorgers om deze hechtingsrelatie aan te gaan, maar aangezien kinderen tegenwoordig ook veel tijd doorbrengen in opvangsituaties, spelen deze secundaire hechtingsrelaties ook een grote rol in de ontwikkeling van het kindje. Binnen deze veilige hechtingsrelatie kan een kindje zich optimaal ontwikkelen; hij voelt de veiligheid om de wereld te verkennen, bij hevige emoties zoals het afscheid van de ouders of onderlinge conflicten tussen de kinderen helpt de onthaalouder deze mee reguleren, waardoor het kind gaandeweg leert hoe hij zijn eigen emoties kan reguleren, hij kan leren op zichzelf vertrouwen en nog zoveel meer.

De kleinschaligheid van de gezinsopvang biedt ook de mogelijkheden tot rust, zorg op maat en de onthaalouder kan rekening houden met de individuele ontwikkelingsnoden van het kindje. Dit vond ik ook erg belangrijk aangezien stress een grote impact heeft op de hersenontwikkeling bij kleine kindjes, dat terwijl de hersenen nog volop in ontwikkeling zijn.

Kortom zou ik zeggen dat de noden van het kindje zijn zo groot, dat kleinschalige opvangsituaties, waar een onthaalmoeder de zorg over een beperkt aantal kindjes opneemt, de meest ideale situatie is voor een kindje. De kindbegeleiders in de gezinsopvang investeren vanaf het begin in de nieuwe generatie, op het moment dat ze op hun kwetsbaarste punt zijn. Mij lijkt het dan ook logisch dat kindbegeleiders in de gezinsopvang beloond worden voor het harde en waardevolle werk dat dagelijks met hart en ziel leveren."

DE GEZINSOPVANG IN VLAANDEREN, DENEMARKEN EN FINLAND

De manier waarop de opvang voor kinderen onder de drie jaar in Vlaanderen is georganiseerd kan het best vergeleken worden met de opvang in Denemarken en Finland. Zowel in Vlaanderen als in Denemarken en Finland is het aandeel van de gezinsopvang (kinderbegeleiders in de gezinsopvang) in de opvang van baby's en peuters enorm groot. In de meeste andere Europese landen staat de opvang bij kinderbegeleiders in de gezinsopvang slechts in voor 5 tot 8 procent van de kindplaatsen.

Het grote verschil tussen Denemarken en Finland aan de ene kant en Vlaanderen aan de andere kant is dat alle kinderbegeleiders in de gezinsopvang in Denemarken en Finland werknemers zijn met alle rechten en plichten die daarbij horen. Om ervoor te zorgen dat de opvang voldoende kwaliteit biedt, moeten ze bovendien een opleiding volgen.

LANGE TERMIJN EFFECTEN VAN KWALITEITSVOLLE KINDEROPVANG

Kinderopvang is van uitzonderlijk groot belang voor de ontwikkeling van jonge kinderen. Kwalitatief goede opvang heeft een positief effect op de sociale vaardigheden, de cognitieve ontwikkeling en de taalvaardigheid van kinderen.

Nergens ontwikkelt een kind zo snel als tijdens de eerste levensjaren. Elk kind doet dat op zijn eigen tempo. Niet enkel de aanleg van het kind speelt hierin een rol, maar ook de kansen en de aanmoediging die het krijgt.

Het is vreemd dat er in Vlaanderen geen langlopende studies bestaan over de kwaliteit van de opvang van baby's en peuters. Hoewel zowel ouders als begeleiders daar wakker van liggen is de overheid daar blijkbaar niet in geïnteresseerd. Gelukkig bestaan zo'n langlopende studies in het buitenland wel. En ze leveren heel wat waardevolle informatie op.

We laten prof. Dr. Michel Vandenbroeck daarover aan het woord. Naast voorzitter van de VBJK² is Michel Vandenbroeck ook voorzitter van de vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek.

*“In Groot-Brittannië is één van de langstlopende onderzoeken aan de gang: daar volgen wetenschappers nu al vijftien jaar een tweeduizendtal kinderen. Zij kunnen wel degelijk iets zeggen over de langetermijneffecten: **meer bepaald dat slechte kinderopvang zéér slecht is voor jonge kinderen. Ze worden er niet alleen niet beter van, ze worden er zelfs slechter van.**”*

*“Gelukkig kent het verhaal ook een positieve kant: **de voordelen van goede kinderopvang werken ontzettend lang door bij kinderen.** De wetenschappers hebben kinderen gevolgd met alle risico-eigenschappen van de categorie 'vogels voor de kat': kansarm, niet-Engelstalig, noem maar op. Nu zitten die in het laatste jaar van de middelbare school, en wat blijkt? De kinderen uit de risicogroep die schitterend presteren, hebben vaak kinderopvang van zeer goede kwaliteit genoten. Zelfs de kinderen die na een goede crèche en kleuterschool doorstromen naar een middelmatige lagere en middelbare school, doen het nog altijd beter dan leeftijdsgenootjes die geen goede opvang hebben genoten.”*

Het is een vreemde gedachte dat de ene peuter al zoveel zou verschillen van de andere. *“En toch hebben kinderen uit sociaal achtergestelde milieus op kleuterleeftijd al een enorme achterstand,”* zegt expert Jan Peeters. *“Een kind uit de middenklasse kent op z'n derde ongeveer 1.200 woorden, terwijl een kind uit een lager sociaal milieu op die leeftijd slechts een woordenschat van 300 woorden heeft. **De spiraal van kansarmoede is dan al ingezet, maar met kwaliteitsvolle kinderopvang kunnen we die doorbreken.**”*

Naast het VK loopt er ook in de VS al jaren een onderzoek naar de gevolgen van kwaliteitsvolle kinderopvang en ook daar blijkt dat de groep die twintig jaar geleden goede kinderopvang heeft gekregen, nu werk heeft dat beter betaald is, dat ze een hoger prestige kennen en minder tienerzwangerschappen tellen.

Met andere woorden: investeren in de jongste levensjaren levert later fenomenaal veel op. Nobelprijswinnaar James Heckman beweert zelfs dat je elke dollar die je in die jaren investeert, later tot zeven keer terugwint.

Al wil dat niet noodzakelijk zeggen dat we die economische effecten ook in Vlaanderen moeten verwachten, toch heeft die vaststelling verstrekkende gevolgen. Vroeger gingen we ervan uit dat kindjes het best bij hun mama konden blijven, maar nu weten we dat er een enorm verschil bestaat tussen een kind dat thuisblijft bij z'n mama in de villawijk, of een kind dat thuiszit bij een kansarme moeder die elke dag moet vechten om te overleven. Neen, dan is zo'n kind beter af met goede kinderopvang.

Dat kinderopvang er alleen moet zijn voor werkende moeders, is dus achterhaald. Bovendien groeit 17 procent van de kinderen in Vlaanderen op in een gezin met een risico op armoede of sociale uitsluiting. Voor al die kindjes kan het al dan niet naar een kwaliteitsvolle kinderopvang kunnen gaan een groot verschil maken.³

² <https://vbjk.be/nl>

³ <https://www.uantwerpen.be/nl/onderzoeksgroep/oases/jaarboek/armoedecijfers/>

HET AANTAL KINDEREN PER BEGELEIDER

Moet je teveel kinderen opvangen, dan krijgt elk kind te weinig aandacht. Ideaal is vier kinderen per volwassene.

Het is ook van groot belang dat elke kinderbegeleider af en toe kindvrije uren heeft om samen met andere volwassenen even na te denken over hun job. *“Die baby huilt zoveel: zegt dat nu iets over dat kind of doe ik iets fout?”* Op dit moment bestaat die mogelijkheid nog te weinig, terwijl het soms zo noodzakelijk is.

Grootschalig onderzoek in Florida toonde al in 1995 aan dat, bij een wijziging van de verhouding kind-verzorger van 8 op 1 naar 6 op 1, de zorgverleners sensitiever en responsiever werden en de kinderen minder agressief, minder angstig en minder overbeweeglijk.⁴

Het betreft hier geen tijdelijke effecten, maar blijvende invloeden op de zich exponentieel ontwikkelende hersenen van een baby, die nog niet in staat is omgevingsprikkels te filteren en de eigen fysieke en emotionele toestand te reguleren.

DE PROFESSIONELE ONTHAALOUDE/ KINDERBEGELEID(ST)ER GEZINSOPVANG

Internationaal groeit een consensus, gestaafd door wetenschappelijk onderzoek, dat kwaliteitsvolle opvang hand in hand gaat met een hoge professionaliseringsgraad. Kwalificaties en pedagogische omkadering zijn dan ook de belangrijkste bepalende factoren voor de kwaliteit van de opvang.

Het Europese beleid op gebied van kinderopvang erkent dat de voorzieningen van hoge kwaliteit effectiever zijn. Ook in Vlaanderen geeft Kind & Gezin aan dat *“opleiding en competentieverwerving uiterst belangrijk zijn voor de algemene kwaliteitsproblematiek en voor alle vormen van kinderopvang, daarom dienen de competenties van de medewerkers in de kinderopvang verhoogd te worden.”*

De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling deelt het standpunt over het belang van goed opgeleid personeel in de kinderopvang. In *Starting strong I*, een schets van de kinderopvang in geïndustrialiseerde landen uit 2001, heeft de OESO het over de groeiende educatieve en sociale verantwoordelijkheden van de kindbegeleiders. Kwaliteit is afhankelijk van goede opleiding en werkomstandigheden in de kinderopvangsector. In het vervolgrapport, *Starting strong II*, uit 2006 is er een consensus dat hogere opleidingsvereisten de kwaliteit van de voorzieningen verbeteren.

Amerikaans onderzoek bevestigt het positieve effect van hogere kwalificaties. Hogere kwalificaties hebben een positief effect op de kwaliteit van kinderopvang alsook op de ontwikkelingsuitkomsten van kinderen.⁵

Onderzoek van Lloyd & Hallet (2010) toont aan dat kinderbegeleiders zelf de vraag naar meer kwaliteit en bijgevolg hogere kwalificaties erkennen. Door het stellen van hogere eisen m.b.t. kwalificatievereisten worden zij gewaardeerd door andere kinderbegeleiders. Deze maatschappelijke erkenning geeft een stimulans aan hun professionele identiteit en het geeft vertrouwen in het werken als kinderbegeleider.

---

⁴ <http://newsmonkey.be/article/31084>

⁵ Osgood bevestigt deze stelling: “There is a widespread support for the potentially beneficial consequences of heightened professionalism for practitioners.” Osgood (2006) en Melhuish (2004) pleiten voor opleiding en training om zo te komen tot professionalisering van kinderbegeleiders.

In veel landen blijft het niet alleen bij onderzoek. De overheid zet er de stap naar een professionalisering van de gezinsopvang. Hieronder bekijken we hoe dat in Frankrijk en in het VK is verlopen.

FRANKRIJK EN DE PROFESSIONALISERING VAN DE GEZINSOPVANG

De Franse kinderopvang kent een sterk uitgebouwd net van gezinsopvang: de ‘assistantes maternelles’ (de kinderbegeleiders in de gezinsopvang) zijn in de meeste gevallen aangesloten bij een dienst voor opvanggezinnen. In vergelijking met Vlaanderen zijn de kwalificaties er van een hoger niveau. In Frankrijk is er dan ook geïnvesteerd in de kwalificatie van kinderbegeleiders.

Via het uitschrijven van een beroepsprofiel, een opleidingsprofiel en een certificeringsprofiel worden vereiste taken en competenties geïntegreerd. Kinderbegeleiders in de gezinsopvang zijn in Frankrijk, sinds 1992, bij wet verplicht een opleiding te volgen van minimum 60 uur. De opleiding focust op voeding, hygiëne, educatie, psychologie en verzorging.

Toch kreeg die training kritiek in Frankrijk. Zo was er onvoldoende aandacht voor het beoordelen van situaties en de cursisten krijgen de mogelijkheid niet om geleerde vaardigheden toe te passen in de praktijk. Het duurde tot 2005 vooraleer het belang van praktische vaardigheden erkend wordt d.m.v. een opleiding van 120 uur.

OOK IN HET VK WERD DE GEZINSOPVANG GEPROFESSIONALISEERD

In het Verenigd Koninkrijk was geen traditie van professionele kinderbegeleiders in de voorschoolse kinderopvangsector. *“In England (and the whole of the UK) there is a confusing variation in the type and level of training required for working with young children”.*

De UK had, net als Vlaanderen nu, een groot deel niet gekwalificeerde kinderbegeleiders. Een bachelor diploma als kwalificatievereiste wordt enkel gesteld aan de kleuteronderwijzers.

Om aan het gebrek aan opleiding voor kinderbegeleiders tegemoet te komen, werd een nieuwe kwalificatie geïntroduceerd, nl. de *Early Years Foundation Stage*. Het aantal kinderbegeleiders met een pedagogische kwalificatie in de voorschoolse kinderopvang is daardoor sterk toegenomen. Een gemeenschappelijk profiel van competenties op bachelor niveau voor alle beroepen die met kinderen werken, is gerealiseerd.

EN WAT MET DE PROFESSIONALISERING IN VLAANDEREN?

Wat in Frankrijk en in het VK kan, kan in Vlaanderen ook zou je denken. Eén van de rijkste regio's van Europa moet dat klusje toch vlot kunnen klaren? In plaats van een professionalisering lijkt men in Vlaanderen te kiezen voor een afbouw. Er zijn ideeën om het probleem van het dalende aantal onthaalouders op te vangen door beroep te doen op minder professionele onthaaloudere die aan een “light-versie” van kwaliteitsvoorwaarden moet voldoen.

LBC-NVK ziet Vlaanderen liever evolueren naar een professionele en duurzame gezinsopvang.

KINDERBEGELEIDERS IN DE GEZINSOPVANG HEBBEN RECHT OP GOEDE LOON- EN WERKVOORWAARDEN

Kwaliteitsvolle kinderopvang is dus heel belangrijk voor de ontwikkeling van een kind. Het spreekt voor zich dat die kwaliteitsvolle opvang het best gegarandeerd wordt door goed opgeleide begeleiders die werken met goede loon- en werkvoorwaarden. Wel dat is precies waar het schoentje wringt.

Kinderbegeleiders in de gezinsopvang die werken onder het huidig sui-generis statuut ontvangen geen loon. Zij ontvangen een onkostenvergoeding voor hun prestaties. Omdat kinderbegeleiders in de gezinsopvang niet erkend worden als werknemer hebben zij een heel beperkte sociale bescherming. Zo hebben ze geen recht op betaalde vakantie of vakantiegeld. Kinderbegeleiders in de gezinsopvang hebben maar een schamel pensioen en een beperkt ziekteverlof. Zij hebben ook geen recht op werkloosheidsuitkeringen.

Vandaar dat de LBC-NVK zich van in het begin heeft ingezet voor betere loon- en werkvoorwaarden voor de kinderbegeleiders in de gezinsopvang. Wij vinden dat kinderbegeleiders in de gezinsopvang geen veredelde vrijwilligers mogen zijn die moeten rond zien te komen van een onkostenvergoeding. Zij moeten volwaardige werknemers kunnen zijn.

In die visie stond de LBC-NVK nooit alleen. Al in september 2001 oordeelde het Arbeidshof dat kinderbegeleiders in de gezinsopvang ook effectief werknemers zijn.

Het spreekt dus voor zich dat ze dezelfde rechten als alle andere werknemers moeten krijgen en het volledige arbeidsrecht en sociaal zekerheidsrecht op hen van toepassing moet zijn. De LBC-NVK strijdt dan ook voor een volwaardig werknemersstatuut voor alle kinderbegeleiders in de gezinsopvang.

INVOERING PROEFPROJECT WERKNEMERSSTATUUT EN STRIJD VOOR UITBREIDING EN VERBETERING ERVAN

De jarenlange strijd met fantastische campagnes en veel acties op straat zorgde ervoor dat de Vlaamse regering op 14 februari 2014 het proefproject voor een werknemersstatuut voor kinderbegeleiders in de gezinsopvang goedkeurde dat de LBC-NVK uitwerkte en samen met de sociale partners indiende.

Dat project gaf vanaf 1 januari 2015 aan het equivalent van 112 voltijdse kinderbegeleiders in de gezinsopvang een werknemersstatuut. Al bij al een beperkte groep maar het historische belang van de invoering van het werknemersstatuut mogen we absoluut niet onderschatten, we komen van (heel) ver.

Even surfen naar www.onthaalouders.be volstaat om te zien dat we een lange weg hebben afgelegd. Een eerste groep kinderbegeleiders in de gezinsopvang werkt nu als echte werknemers met een volwaardig werknemersstatuut en alle rechten en plichten die daarbij horen.

Dat is de verdienste van de strijd van de honderden kinderbegeleiders in de gezinsopvang die samen met ons jaar na jaar het volwaardig werknemersstatuut onder de aandacht en op de politieke agenda hielden. De LBC-NVK zal blijven vechten voor de uitbreiding en de verbetering van het proefproject, dat tevens positief geëvalueerd is, tot er een volwaardig werknemersstatuut voor alle kinderbegeleiders in de gezinsopvang is.

HUDIGE STATUUT (SUI-GENERIS) VERBETEREN IN AFWACHTING VAN WERKNEMERSSTATUUT

Maar zo lang niet alle kinderbegeleiders in de gezinsopvang kunnen genieten van de voordelen van een werknemersstatuut, wil de LBC-NVK grote onrechtvaardigheden in het huidig sui-generis statuut verbeteren. De komende maanden maken we werk van drie grote verbeterpunten.

BASIS BEREKENING RSZ – I.P.V. AFTOPPING OP WERKELIJKE PRESTATIES

De beperkte sociale rechten in het sui generis statuut zijn gebaseerd op de bijdragen aan de sociale zekerheid (RSZ). De hoogte van de RSZ-bijdragen houdt rekening met een fictief loon en een maximum van een gemiddelde van 4 kinderen. Geregeld worden meer dan 4 kinderen opgevangen. Deze prestaties worden niet onderworpen aan de RSZ en leiden ook niet tot een opbouw van sociale rechten. Hard werken zonder sociale zekerheid is niet te verantwoorden. De Vlaamse overheid moet zorgen voor een correcte sociale zekerheidsbijdragen.

BEREKENING ZIEKTE-UITKERING – I.P.V. KWARTAALBASIS OP JAARBASIS

Vandaag wordt de ziekte-uitkering berekend op basis van de prestaties die een kwartaal vóór de ziekte geleverd worden. Wie ten gevolge van ziekte minder gepresteerd heeft of wie het ongeluk heeft gehad om tijdens of vlak voor of na een (rustigere) vakantieperiode ziek geworden is, wordt ook nog eens gestraft door een lagere ziekte-uitkering. Het is veel billijker om een ruimere berekeningsbasis te hanteren, bv. minstens een jaar.

BEREKENING LOOPBAAN VOOR RECHT OP PENSIOEN- GELIJKSTELLING GEWERKTE JAREN VÓÓR APRIL 2003

Loopbaanjaren vóór 2003 worden niet meegeteld voor het bepalen van het recht op pensioen. Toch hebben heel wat kinderbegeleiders – voornamelijk vrouwen- in die periode hard gewerkt.

LBC-NVK wilt deze periode laten gelijkstellen voor het berekenen van het aantal loopbaanjaren.

AANGEPASTE ONKOSTENVERGOEDING

De onkostenvergoeding bedraagt vandaag 20.16euro per dag per kind. Met deze vergoeding zouden de kosten eigen aan de opvang moeten kunnen dekken: voeding, verwarming, speelgoed, beddengoed, was, reiniging, infrastructuur, ...

Voor heel wat begeleiders in de gezinsopvang – die dus hun eigen woning ter beschikking stellen- is de onkostenvergoeding onvoldoende om de kosten te dragen én er een inkomen aan over te houden.

De onkostenvergoeding dient dringend verhoogd te worden.

KINDERBEGELEIDERS IN DE GEZINSOPVANG HEBBEN RECHT OP EEN GOEDE OMKADERING

Een dienst voor gezinsopvang wordt gecoördineerd door een diensthoofd en dienstverantwoordelijken. Zij staan in voor de dagelijkse werking (administratie en financieel beheer), het begeleiden en ondersteunen van de kinderbegeleiders in de gezinsopvang tijdens de huisbezoeken, het bespreken van de pedagogische

ontwikkeling van de kinderen, rekruteren nieuwe kinderbegeleiders in de gezinsopvang en verzorgen het contact met de ouders (o.a. het zoeken van de juiste match, de opmaak van opvangplannen, ...);

Diensthoofden zouden voldoende tijd moeten hebben om de kinderbegeleiders in de gezinsopvang te begeleiden en te omkaderen. De huidige financiering van de diensten wordt daarom best grondig geëvalueerd.

CONCLUSIE

Gezinsopvang is opvang in een huiselijke sfeer, een thuis weg van huis maar toch dicht bij huis. Het familiale karakter en de kleinschaligheid van de opvang zijn grote troeven. Daarom kiezen veel ouders voor gezinsopvang. Maar het aantal onthaalouders daalt jaar na jaar. Toch is de gezinsopvang enorm belangrijk. Hieronder vind je de basisprincipes van de toekomstvisie van LBC-NVK.

DUURZAME GEZINSOPVANG STELT PROFESSIONELE ONTHAALoudERS TEWERK.

Bekwaamheidsvereisten zijn op hun plaats en we maken definitief komaf met het idee dat om het even wie andermans kinderen kan begeleiden.

EEN GOEDE NORM VOOR HET AANTAL KINDEREN PER BEGELEIDER.

Vandaag zouden onthaalouders in Vlaanderen moeten streven naar een gemiddelde van 4 op te vangen kinderen per dag. Maar er mogen maximaal 8 kinderen in het huis van een onthaalouder aanwezig zijn. In werkelijkheid zien we dat heel wat diensten onthaalouders constant meer dan 4 kinderen laten opvangen. Daardoor verliest de gezinsopvang zijn pedagogische waarde en wordt de opvang soms beperkt tot louter opvang/babysit. Zo'n gezinsopvang is bovendien niet duurzaam. Onthaalouders houden dat maximaal enkele jaren vol.

GEEN NEP-STATUTEN.

Onthaalouders moeten net zoals kinderbegeleiders in de kinderdagverblijven, leerkrachten, opvoeders, ... gewaardeerd en omkaderd worden. Net als alle andere werknemers hebben zij recht op een echt werknemersstatuut met goede loon- en werkvoorwaarden. Zij hebben recht op een kwaliteitsvolle omkadering. Het project werknemersstatuut moet uitgebreid en verbeterd worden.

HET HUIDIGE STATUUT (SUI GENERIS) MOET VERBETEREN.

Zolang niet alle onthaalouders kunnen instappen in het werknemersstatuut, moet het huidige statuut verbeterd worden. De LBC-NVK wil dat de berekening van de sociale zekerheidsbijdrage gebaseerd wordt op de werkelijke prestaties. Dat gebeurt nu niet en zorgt er in veel gevallen voor dat onthaalouders daardoor minder sociale rechten (pensioen, ...) opbouwen. Ten tweede wil de LBC-NVK dat de ziekte-uitkering niet berekend wordt op kwartaal- en maar wel op jaarbasis. Dat zou voor veel onthaalouders een hogere uitkering bij ziekte betekenen. Verder wil de LBC-NVK dat de jaren die onthaalouders gewerkt hebben voor april 2003 meetellen in de berekening voor het recht op pensioen waardoor veel onthaalouders vroeger recht op pensioen hebben. Tenslotte stelt LBC-NVK voor om de onkostenvergoeding te verhogen omdat het bedrag van vandaag amper de kosten dekt.

De LBC-NVK werkt een actieplan uit om haar toekomstvisie op de gezinsopvang te realiseren.